

KAPITTEL 19

POLSKE IMMIGRANTER I NORGE

MONIKA SOKÓŁ - RUDOWSKA

Opplandsarkivet har som oppgave å samle inn, bevare og formidle privatarkiver fra fylkesorganisasjoner og fra kommunene Lillehammer, Gausdal, Øyer, Ringebu, Sør-Fron og Nord-Fron. I tillegg til arkivoppgaver inngår også forskningsprosjekter i Opplandsarkivets virksomhet.

I 2008 fortsatte Opplandsarkivet undersøkelser av immigrasjon til Oppland fylke innen rammen av prosjektet "Dokumentasjon av nyere innvandring til Oppland".

Prosjektet har som mål å få kjennskap til motiver som påvirker mennesker fra mange land i verden til å emigrere og bosette seg akkurat i Oppland. Målet er også å finne ut på hvilken måte nye opplendinger assimilerer med det norske samfunnet.

METODER

Metoder som brukes for å få interessant informasjon om temaet vi undersøker, er åpent intervju, observasjon og deltakende observasjon. Om det skal brukes åpent eller lukket intervju, bestemmes mest av måten intervjuet gjennomføres på og også på hvilken måte skjemaets spørsmål er forberedt. Hvis personen som intervjuer henter nøyaktig spørsmålene som står skrevet i et skjema, er det lukket intervju. Men hvis den som intervjuer tillater et friere intervju som går utenom skjemaet, men likevel er interessant for prosjektet, er det et åpent intervju. Skjemaets spørsmål er utformet for å styre informantene på riktig veg, men samtidig kunne fortelle det som er viktig for han/henne.

En annen metode som er brukt til å få informasjon i en undersøkelse, er observasjon. Under observasjon skal ikke forskeren la seg engasjere av handling eller begivenheter. Han eller hun er uavhengig observatør. Et eksempel kan være konserter eller framføringer, når forskeren sitter blant publikum og ser på en forestilling.

Deltakende observasjon er metoden når en forsker både er deltaker og observatør. For eksempel når en forsker selv arrangerer konsert, tar aktivt del i møter eller selskaper.

EMIGRASJONGRUPPER

I prosjektet skjelnes det mellom fire hovedgrupper for emigrasjon med utgangspunkt i årsaken til å forlate hjemlandet. De fire hovedgruppene er: flukt, livstilssemigrasjon, arbeidssemigrasjon og emigrasjon på individuell basis.

Flyktninger er mennesker som må forlate landet sitt på grunn av trussel mot liv, helse eller frihet. I henhold til Genèvekonvensjonen fra 28. juli 1951, kan ikke personer som har flyktningstatus, deporteres. En liberal norsk immigrasjonslov gjør at mange mennesker fra Asia, Afrika, Sør-Amerika og noen europeiske land, kommer til Norge og søker om flyktningstatus.

Den siste tiden har det vært økende interesse blant innbyggere i rike EU-land for å bosette seg i Oppland. Blant annet har mange tyskere og nederlendere valgt dette området på grunn av fjell, stilhet, passende klima og skjønn natur. Det nederlandske rekrutteringsprogrammet Placement har spilt en viktig rolle ved

å oppmuntre nederlendere til å bosette seg i norske kommuner med lavt befolkningstall.

De senere årene er arbeidsemigrasjonen intensivert. Hovedgrunnen var at det europeiske arbeidsmarkedet ble åpnet for nye EU-medlemmer. Polakkene utgjør den største gruppen emigranter som reiste fra hjemlandet for å finne arbeid. Mange av dem reiste til Norge, og de fleste fant jobb innen bygningsbransjen og landbruket.

Den siste av de fire emigrasjonsgruppene er emigrasjon på individuell basis. Det omfatter særlig personer som kom til Norge for å gifte seg og/eller studere og jobbe. En stor del av denne emigrasjonen består av unge kvinner fra Asia eller gamle Sovjet republikker som ble kjent med nordmenn via Internett og bestemte seg for ekteskap og reise til Norge.

ARBEIDSEMIGRASJON

Arbeidsemigrasjon er et utbredt fenomen i mange deler av Norge. Den største fremmedgruppe som er ansatt i norsk industri, er polakker. Det er ikke gjort mange undersøkelser om polsk arbeidssemigrasjon i senere tid. Derfor vil jeg konsentrere artikkelen om denne nasjonaliteten.

STATISTISK INFORMASJON

Etter at Polen ble med i EU, har emigrasjonen til andre europeiske land økt, særlig til Storbritannia, Irland og Norge. Nå er polakker den mest tallrike gruppen av immigranter i Norge. Ifølge Statistisk sentralbyrås undersøkelse publisert 1. januar 2009, er det i Norge bosatt over 44.500 polakker. Også i Oppland fylke er polakkene dette året

Artikkelforfatteren driver observasjon under en multikulturell fest i Kulturhuset i Banken, Lillehammer. Foto: Karen Bleken, Maihaugen

den største gruppen innvandrere. På grunn av dårlig kjennskap til engelsk språk og ingen kjennskap til norsk språk, er de en nokså "hermetisk" minoritet.

BEGRUNNELSE FOR EMIGRASJON

Fra 1989 gjennomgikk Polen økonomiske forandringer som slo ut sterkt på vanlige folks liv. Et av de største problemene i landet er høy arbeidsledighet. Mange mennesker får ikke dagpenger eller andre bidrag, til tross for at de er registrert som arbeidsledige. Mange av de personer som jobber, tjener så lite penger at det ikke er nok til å forsørge seg selv og familien.

For mange av dem skapte Polens medlemskap i EU 1. mai 2004 en sjanse for å kunne jobbe og tjene nok penger til å garantere familiens eksistens. For unge mennesker, ofte med høy utdannelse, var emigrasjon eneste mulighet for å finne arbeid. Mange av dem var villige til å ta en hvilken som helst jobb, selv om den var innen et helt annet felt enn de var utdannet for. Jobbmarkedet i Polen er stengt for dem som ikke har de rette forbindelser.

En del av polakkene reiste ut med tanke på å bosette seg fast, mens andre planla bare opphold for en periode. Mange av dem hadde som mål å slå seg ned i Norge på grunn av muligheten for et godt lønnsnivå. Noen av dem prøvde å få igjen jobben i hjemlandet etter å ha jobbet en periode i et annet land. Men det var ofte ikke mulig fordi lønnsvilkårene i Polen var for dårlige til å oppfylle elementære livsbehov.

EMIGRASJON

De fleste emigranter er menn som for en stor del finner arbeid i byggefirma. Norske arbeidsgivere ansetter veldig gjerne polakker hos seg. De er faglært og billig arbeidskraft. Likevel skjer det ofte at polske arbeidere uten kjennskap til språk og norsk arbeidslovgivning blir utnyttet av sine arbeidsgivere. Kvinner vasker oftest private hus og kontorer, etablerer egne renholdsfirmas eller jobber svart.

Polakkene kommer vanligvis på eget initiativ til en jobb familie eller venner

har funnet til dem. Sjeldnere er de hentet via rekrutteringsfirma som annonserer i Polen etter arbeidsfolk til et bestemt yrke. Slike firma forbereder dem på livet i Norge med norsk språkkurs og sikrer dem også bolig i nærheten av arbeidsstedet.

Emigranter som kommer til Norge har forskjellig utdanning – fra fagutdanning til høyskoleutdanning. Mange av dem ansettes i yrker som ikke samsvarer med utdannelsen deres, og jobber ikke som fagarbeider. Grunnen er vanligvis dårlig kjennskap til norsk språk og norsk arbeidsmiljø. Når de er akklimatisert i sitt nye land etter et eller flere år, bestreber de seg gjerne på å finne jobb innen sitt eget yrke.

I norsk opinion er polske arbeidere sett på som god og billig arbeidskraft med lave krav til bostandard. Denne situasjonen er gradvis i ferd med å forandre seg. Arbeidere som tidligere ikke stilte særlig høye krav til levestandard, fordi de ønsket å tjene så mye som mulig og reise tilbake til Polen med penger, henter nå sine familier til Norge. De kjøper hus for å sikre best mulig vilkår for sine nærmeste. For å kjøpe hus, tar de opp lån fra banker, og må betale de samme renter og avdrag som nordmenn. Følgelig vil de også tjene det samme som nordmenn.

Det er mest personer som blir i Norge over lengre tid som føler seg diskriminert lønsmessig. Et eksempel kan være Barbara Woźniak som har bodd i Norge i fire år. Barbara er frisør med mange års erfaring. I begynnelsen etter at hun kom til Norge, hadde hun kun sporadiske jobber blant annet fordi hun bare kunne engelsk. Når hun behersket norsk, fant hun jobb i en av frisørsalongene i Lillehammer. Hun jobbet der i et år, men hun var ikke fornøyd fordi arbeidsgiver betalte henne mye mindre per time enn nyansatte og en norsk jente som var praktikant. Arbeidsgiver avsto også å ansette henne i fast stilling, og tilbød henne kun tre-eller seks måneders arbeidsavtale.

De fleste polakkene som er intervjuet i vårt prosjekt, kom til Norge i løpet av de

Datagrafiker Tomasz Rudowski jobber på dekkverkersted. Foto: Monika Sokół – Rudowska, Maihaugen

siste to år. Nesten alle er fornøyd med sin avgjørelse og med sitt liv i Norge. De bemerker mest fravær av stress som sterkt dominerer dagliglivet i Polen i tillegg til stillhet og uvanlig vakker natur.

Slike synspunkt formidler Aleksander Pencak, en erfaren snekker, som følte seg tvunget til å reise til Norge på grunn av lav lønn i Polen. Annonse om jobb fant han i lokalavisen i Krakow, og han bestemte seg for å prøve. Rekrutteringsfirmaet som annonserte i avisen, ga ham en måneds norskkurs, hybel og jobb i Norge. Fra desember 2007 har Aleksander vært i Lillehammer-området, hvor han jobber som snekker for bemanningsfirmaet Job Zone. Han forelsket seg i Norge, særlig i Lillehammer-området. Han er veldig fornøyd med jobb og lønn. I fritiden går han på ski, fisker og går på tur. Han planlegger å bli i Norge resten av livet, og syns derfor det er viktig å lære seg norsk.

Robert Tomasz Samburski fant også i Norge sin "riktige plass i verden". I Polen hadde han snekkerfirma, og sammen med kona drev han restaurant. På grunn av store problemer med å få banklån, gikk restauranten konkurs etter åtte måneders drift. Roberts snekkerfirma

fikk også økonomiske problemer, blant annet fordi han ikke fikk betaling fra sine kunder. Mange ganger investerte han sine egne penger i prosjekter, og etterpå hadde han store problemer med å få pengene tilbake. Den siste faktoren som gjorde at Robert bestemte seg for å reise til Norge, var polsk arbeidslovgivning som pålegger personer som ansetter mennesker i egne firma veldig stor økonomisk belastning. Problemene ble for store for ham, og han la ned sitt firma og reiste ut for å finne lykken i Norge. På samme måte som Aleksander Pencak, fant han annonse i avisen om norske firma som trenger snekkere, og han bestemte seg for å prøve. Etter grunnkurs og som han sier, utlittrekkelig norsk språkkurs, ble han i desember 2007 sendt til Norge, hvor Job Zone sikret ham boplass og jobb. Robert er veldig fornøyd, fordi han får god lønn og fordi han kan jobbe i sitt favorittyrke. Han trives veldig godt i Lillehammer-området og han vil kjøpe hus her og hente kona. Hun besøker ham ofte i Norge. En av hovedtingene som han vil gjøre i Norge, er å lære seg språk mye bedre enn han kan nå.

Polakker som bor i Norge, føler seg svært ofte ensomme. I og med at de ikke kan språket, er det vanskelig å fungere i samfunnet, finne god jobb, ha et bra sosialt liv og føle seg akseptert. Det kan føre til at de bruker for mye alkohol; drikker for å glemme sitt savn. Til tross for at polakkene er den største

innvandrerguppen i Norge, organiserer de seg ikke i egne foreninger. Det største bindeleddet mellom polske immigranter er internett. De har egne sider med diskusjonsfora for polakker som bor i Norge. Gjennom slike fora utveksler de erfaringer og informasjon om livet i Norge. De finner nye venner, søker landsmenn som bor i nærheten og ber om råd. Takket være internett kan de også oftere ha kontakt med de hjemme i Polen uten at det koster for mye. Polakker møtes også i de katolske kirkene i Norge når det er messe på polsk.

Det er ikke alle som klarer å leve livet i et fremmed land. Mange holder ikke ut å være adskilt fra sine nærmeste hjemme i Polen og velger å reise tilbake til hjemlandet.

BLI ELLER REISE TILBAKE?

I vårt prosjekt stiller vi spørsmål om hvor informantene vil være om to til tre år. Mange av polakkene svarer at det vet de ikke. De planlegger ikke for lengre enn et år om gangen fordi mye kan forandre seg på den tiden. De kan fortsette å jobbe i Norge, men holder også muligheten åpen for å reise tilbake. Det mest avgjørende er den økonomiske situasjonen i begge land. I 2008 ble mange polakker permittert på grunn av finanskrisen. En del av dem reiste tilbake til Polen og var der mens de ventet på bedre tider i Norge. Men de som hadde hentet sin familie til Norge, prøvde å finne ny

jobb eller en mulighet til å bli forsørget gjennom dagpenger.

Mange polske emigranter håper stadig at den økonomiske situasjonen i Polen skal forbedre seg slik at de kan reise hjem. Andre sier at de har mistet sine illusjoner fordi arbeidsmarkedet i Polen er like vanskelig nå som det var tidligere, og det ikke er noen tegn til bedring. Mange unge personer med god utdanning har reist fra Polen, og de har ofte jobber de er overkvalifisert for. For eksempel kan en kvinne med mastergrad i engelsk jobbe på McDonald's. Eller vi kan finne en med master i biokjemi som jobber i utleiefirma.

Disse menneskene ser ingen framtid i sitt hjemland, og kommer ikke til å reise tilbake. Men det er ikke mange av dem som ønsker å bli norske statsborgere. Man kan reise spørsmål om de stadig håper på en framtid i Polen.

OPPSUMMERING

Polakkene er en stor minoritet i Norge. Stor, men lite kjent. Hovedårsaken til det er mangelfull kjennskap til engelsk og norsk språk. Situasjonen er i ferd med å forandre seg, fordi mange immigranter ønsker å bli i Norge for lengre tid. Det gjør at de prioriterer å lære seg det norske språket. Polakker jobber i Norge, kjøper hus, har barn på norske skoler... Langsomt blir de en viktig del av det flerkulturelle norske samfunnet.

SUMMARY

The author discusses the circumstances and motivations among Polish immigrants coming to the inland of Norway. The presented material has its basis on a series of interviews with Polish immigrants. Most of the immigrants came as craftsmen, and the motivation is mostly economic.

KILDER OG LITTERATUR:

Friberg J. Horgen og Tydlum, G. (2007). *Polonia i Oslo. En studie av arbeids- og levekår blant polakker i hovedstadsområdet*. (Fafø-rapport 2007:27) / Genevekonvensjonen fra 28. juli 1951, art. 33 / Napierata, J. og Trevena, P. (2007). *Motiver for å reise ut* / Friberg, J. Horgen og Tydlum, G. *Polonia i Oslo. En studie av arbeids- og levekår blant polakker i hovedstadsområdet*. (Fafø-rapport 2007:27) / Opplandsarkivets digitaliserte samling: intervju med polske informanter, 2008–2009 / Opplandsarkivets digitalisert samling: bilder, 2008–2009 / Sokół –Rudowska M. privat samling: bilder, 2007–2009 / Statistisk sentralbyrå, www.ssb.no, 2009 / www.twojanorwegia.no / www.forumnorwegia.net / www.forum-norwegia.pl / www.polskkurssenter.no